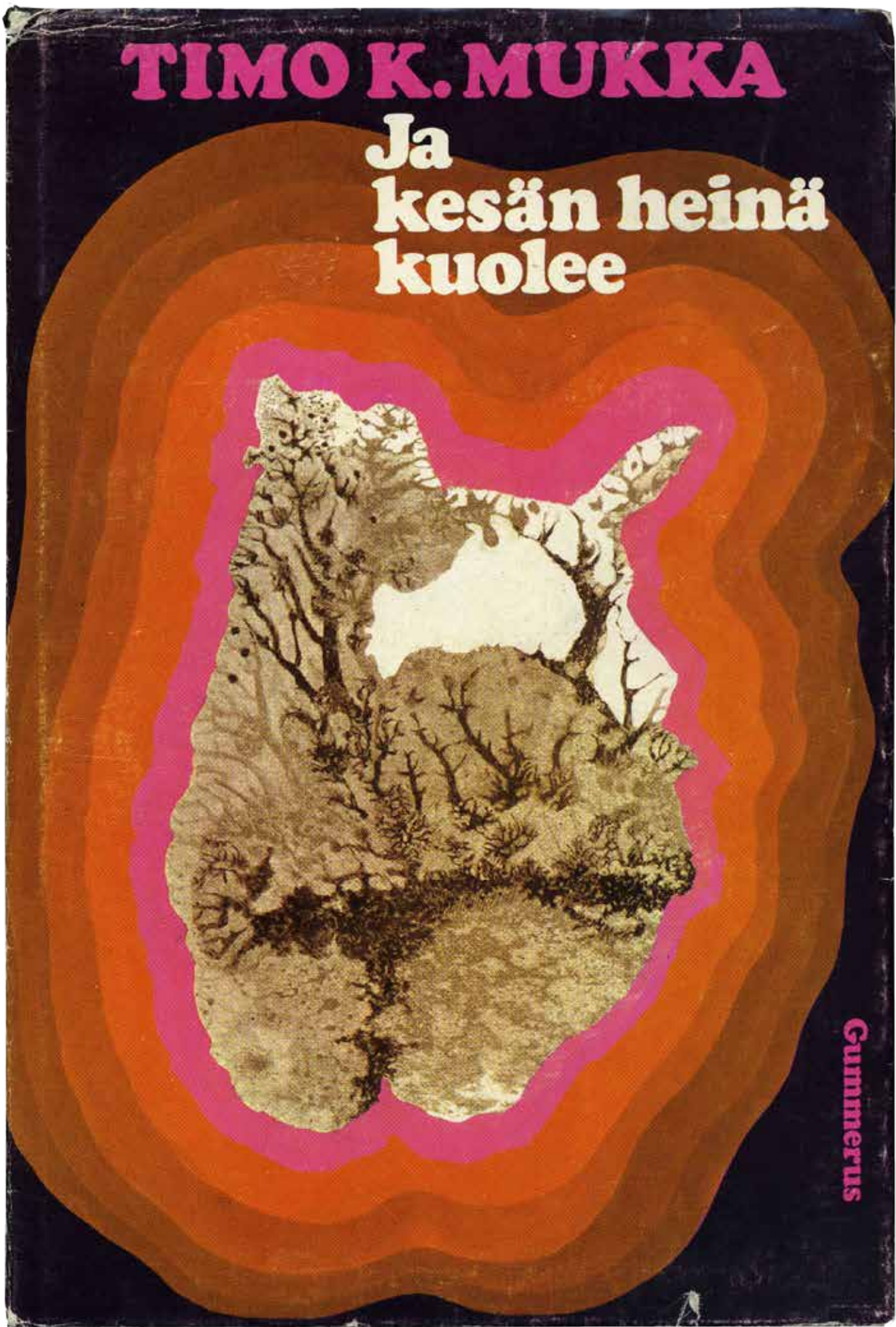

JA KESÄN HEINÄ KUOLEE KERTOMUS SAIRAUDESTA 1968 KANTAA OTTAVA KOLLAASIROMAANI

Mukka kirjoitti Jussi Lappalaiselle Gummerukseen, kirjettä ei todennäköisesti postitettu:

Orajärvi 7.10.1968

Lähetän oheessa tämän käsikirjoituksen – nimeksi olen merkinnyt sille ”Murha lehtimetsässä” kuten sanoin jo puhelimessakin. Muulta osin teos ei vastaa edes omia ennakkokaavailujani, ja voi olla, että et tämän luettuasi halua käyttää ”teos” nimitystä tästä käsikirjoituksesta. Ensinnäkin, tämä juttu on huomattavasti suppeampi kuin olin ajatellut. Kirjoitin tämän kasaan noin viikon sisällä, vaikkakin aineisto on vanhempaa. Toiseksi, teoksen rakenne on vaikea.

Sikäli mikäli Gummerus on valmis tämän julkaisemaan, täytyy minun mielestäni panna melko paljon painoa kirjan muotoilulle. Ainoa oikea ratkaisu on mielestäni se, että kirja tehdään pienempään formaattiin kuin aikaisemmat kirjani, ja että jaksot erotetaan selvästi toisistaan: eli tehdään eräänlainen runokokoelma.

(...) Toivon, että löytäisit tästä jutusta jotakin myönteistäkin, vaikka pelkäänkin, että teosta on helpompi luon-nehitia taaksepäin menoksi.

Terveisin T K Mukka

Tämä kirje postitettiin:

Orajärvi 7.10.1968

Oheessa käsikirjoitus. Tulen Jyväskylään viim. perjantaina. Soitin myös kauppaneuvos Salojärvelle ja sovimme siitä, että perjantaina teoksen kohtalo Gummeruksen suhteen ratkaistaan.

Joka tapauksessa tämän kirjan taitolla on suuri osuus teoksen kokonaiskuvassa. Parhain terveisin T K Mukka

Mukan toivetta kirjan erityisestä taitosta on ensipainoksessa noudatettu: tekstipalstat kirjan sivuilla ovat kapeat, sivujen tyhjät ulkoreunat leveät, luvut lyhyitä. Ulkonaisesti kirja on helppolukuinen. Syksyisen lehtimetsän kuvaus teoksen alussa saa kuitenkin oudon käänteen.

Katkelma sivuilta 5–6:

”Se oli lehtimetsä, jota en unohda, vaikka kaiken muun unohtaisin. Menetin siellä vereni, mutta pystyin pakenemaan; sain luodin vatsaani, mutta pystyin pakenemaan; näin ampujani, mutta pystyin unohtamaan. Siellä oli koivuja, pajuja, raidat ja lepät kasvoivat siellä ylös mustikan ja sananjalan varvuista ja viluisesta heinästä. Siellä oli lunta, koska syksy oli tullut ja keltaiset ja punaiset lehdet olivat maassa. Sain siellä luodin vatsaani.”

Toni Lahtinen tulkitsee päähenkilön haavoittumisen merkitsevän yhteiskunnallista ja ideologista pettymystä ja eksistentiaalisia tyhjyydentuntoja. Teoksen tapahtumien ja unenomaisten jaksojen väliin on leikattu katkelmia Mukan sosialistisista lehtikirjoituksista. Niitä vasten välittää kuvia tai päähenkilön muistumia vuonna 1968 kommunististen valtioiden tekemistä sotilaallisista hyökkäyksistä, ensimmäisestä Saigonin taistelusta ja Prahan keväästä.

Runo sivulta 42:

Tulivat panssarit,
ajoivat katukiveyksen yli
ja pysähtyivät.

Ne seisovat vieläkin siellä,
ne yhä odottavat.
Ne seisovat Prahan tiellä
ja yhä odottavat.
Ne seisovat ihmisten tiellä
ja jotakin odottavat.
Lyö sydän, iske panssareihin:
ne sitä odottavat.

Katkelma sivulta 130:

”Nyt Kekkonen laukkaa tuntureissa, eikä häneltä enempää pidä pyytääkään, nyt Dubček laukkaa Moskovan ja Prahan välillä, eikä voi muuttaa ristiriitaa sinne tai tänne. En halua edes omassa mielessäni horjuttaa kommunististen aatteiden voimaa suhteessa kapitalistisiin aatteisiin. Mutta tunnen selvästi, ettei niistä kumpikaan kykene enää pitkään seisomaan heikoilla perustuksillaan ...”

Maailmantapahtumien lisäksi Mukka ottaa romaanissa kantaa suunnitteilla olevaan peruskoulu-uudistukseen,

50- ja 60-lukulaisten esiintymiseen taiteessa ja kirjallisuudessa, räjähdysmäiseen väestönkasvuun ja luonnon pilaantumseen. Lahtinen osoittaa teoksen tekstiyhteyden Mukan aiempaan lehtiartikkeliin, joka käsitteli peruskoulu-uudistusta. Mukka esitti, että poliittisen järjestelmän tulisi mahdollistaa vapaa ja henkiseltä sivistykseltään tasa-arvoinen kulttuuri, jossa myös taiteilijat toimisivat kansan kasvattajina.

Katkelma sivuilta 153–154:

”Jos koulu-uudistuksessa jätetään toteuttamatta syvälinen yhteiskunnalliseen ajatteluun kohdistuva muutos, on tuloksena ainoastaan tietämättömyyden kipuaaminen toiselle asteelle. Peruskoulu-uudistuksen tärkein osa on sen sisällössä. Uudistuksen on kohdistuttava opetusmetodeihin, opetusaineisiin ja realistiseen yhteiskunnalliseen näkemykseen ja joustavaan, nopeasti avartuvaa maailmaa sietävään elämäntarkastukseen. Mikäli uudessa peruskoulussa opetetaan edelleen uskontoa, kirkkohistoriaa, yleistä historiaa, kirjallisuutta, maantiedettä saman vanhan näkemyksen mukaan, ei mitään uudistusta ole tapahtunut.”

Mukan edellinen kollaasiromaani *Täältä jostakin* (1965) yhdisteli tekstejä eri lähteistä. *Ja kesän heinä kuolee* koostuu Mukan omista aiemmista teksteistä. Ne hän satoi yhteen kertomuksella kirjailija-päähenkilöstä nimeltään Timo. Elina Armisen tulkinnessa teoksen irralliset fragmentit avaavat monentyyppisiä merkitystasoja.

Ensinnäkin on kyse päähenkilön fyysisestä ja henkisestä sairaudesta. Toiseksi on kyse hänen ihmissuhdeongelmistaan, suhteistaan useisiin naisiin ja kustannustoimitaja Larsiin sekä vaimoon ja lapsiin. Kolmas keskeinen merkitystaso muodostuu päähenkilön kirjailijantyöstä ja hänen huolestaan maailmantilasta, josta tiedotusvälineet tuottavat kirjavaa tiedonvirtaa. Armisen mukaan Mukan teos haastaa kysymään, millainen on maailma, kun yksilön kokemus siitä on esitetty romaanissa irrallisina fragmentteina. Kuka tai mikä on teoksen subjekti?

Sama kysymys hämmentää lukijaa Vladimir Nabokovin äskettäin ilmestyneen suomennoksen (2014) äärellä. *Kalvas hehku* on Mukan aikalaiskirjallisuutta. Siinäkin on rikottu rakenne, epäluotettava kertoja ja identiteettiään seulova päähenkilö. Mukan yhteyksiä maailmankirjallisuuteen paljastuu hänen teostensa uudelleenluennassa.

Mukan kanssa lähes samanaikaisesti julkaisivat kollaasiromaaneja esimerkiksi Kari Aronpuro *Aperitif – avoin kaupunki* (1965) ja Pentti Saarikoski *Ovat muistojemme lehdet kuolleet* (1964). Lahtinen nostaa esiin aikalaiskriitikko Lassi Nummen, joka vertasi Mukan teosta Saarikosken tunnustukselliseen teokseen *Kirje vaimolleni* (1968): molemmat kirjailijat olivat julkaisseet teoksen ”läheltä kerronnan nollarajaa, oman minän ja kirjallisen työn tuntumasta”.